

Право на судовий захист учасника професійних спортивних відносин та його реалізація.

Тіхонова Марія Анатоліївна

доцент, к.ю.н., доцент кафедри охорони інтелектуальної власності, цивільно-правових дисциплін ХНУВС

Бортнік Оксана Григорівна

доцент к.ю.н., доцент кафедри охорони інтелектуальної власності, цивільно-правових дисциплін ХНУВС

The right to judicial protection of participants of professional sports relations and its implementation.

Tikhonova M. A. Associate Professor, PhD, assistant professor of intellectual property protection, civil disciplines HNUVS

Bortnik O .G. Associate Professor Ph.D., assistant professor of intellectual property protection, civil disciplines HNUVS

Анотація

Права, свободи та інтереси осіб, їх гарантії є основою спрямованості діяльності держави, її найвищою цінністю, а їх утвердження і забезпечення – головним обов'язком держави [1, с. 3]. В запропонованій статті розглядається одна з основних правомочностей особи – право на судовий захист прав та охоронюваних законом інтересів взагалі і можливість реалізації цього права зокрема учасником професійних спортивних правовідносин. Метою даної статті є дослідження права на судовий захист учасника професійних спортивних відносин і можливості реалізації цього права. Захист наданих

державою правомочностей (однією з яких є право на судовий захист прав та охоронюваних законом інтересів) – це один з головних показників правової та демократичної держави. Право на судовий захист є важливою суспільною категорією, яка дає можливість особі скористатися таким правом. Як правовий інститут дане право забезпечує відновлення порушених, невизнаних, оспорюваних прав, свобод чи інтересів. Але реалізація даного права учасниками професійних спортивних відносин обмежується корпоративними нормами. За таких обставин стає надзвичайно актуальною проблема аналізу сутності права на судовий захист учасників професійних спортивних відносин, його змістовного навантаження, його обмеження нормами статних, регламентних документів спортивних організацій. Крім того, правове регулювання особливостей розгляду спортивних спорів, можливостей звернення учасника професійних спортивних відносин звернутися до суду тощо, є достатньо новим явищем в юридичній практиці України, наукове дослідження якого практично не здійснювалось. І як наслідок цього – створення і дія на території України необмеженої кількості комітетів р розгляду спортивних спорів при кожній федерації з виду спорту.

Ключові слова:

Право на захист, спортивні відносини, професійний спорт, федерація спорту, суд, CAS.

Анотація

Права, свободы и интересы лиц, их гарантии являются основой направленности деятельности государства, его высшей ценностью, а их утверждение и обеспечение – главной обязанностью государства [1, с. 3]. В предлагаемой статье рассматривается одна из основных правомочностей лица – право на судебную защиту прав и охраняемых законом интересов вообще, и возможность реализации этого права в частности, участником профессиональных спортивных правоотношений. Целью данной статьи

является исследование права на судебную защиту участника профессиональных спортивных отношений и возможности реализации этого права. Защита предоставленных государством правомочий (одной из которых является право на судебную защиту прав и охраняемых законом интересов) – это один из главных показателей правового и демократического государства. Право на судебную защиту является важной общественной категорией, которая дает возможность лицу воспользоваться таким правом. Как правовой институт данное право обеспечивает восстановление нарушенных, непризнанных, оспариваемых прав, свобод или интересов. Но реализация данного права участниками профессиональных спортивных отношений ограничивается корпоративными нормами. При таких обстоятельствах становится чрезвычайно актуальной проблема анализа сущности права на судебную защиту участников профессиональных спортивных отношений, его смысловой нагрузки, его ограничения нормами статутных, уставных, регламентных документов спортивных организаций. Кроме того, правовое регулирование особенностей рассмотрения спортивных споров, возможностей обращения участника профессиональных спортивных отношений обратиться в суд и т.д., является достаточно новым явлением в юридической практике Украины, научное исследование которого практически не осуществлялось. И как следствие этого – создание и действие на территории Украины неограниченного количества комитетов по рассмотрению спортивных споров при каждой федерации по виду спорта.

Ключевые слова:

Право на защиту, спортивные отношения, профессиональный спорт, федерация спорта, суд, CAS.

Annotation

The rights, freedoms and interests of subject of law, their guarantees are the basis of focus of the state, its supreme value, and their approval and support are the

main duty of the state [1, p. 3]. In this article examines one of the main right of entitled person - the right to judicial protection of the rights and legitimate interests in general, and the ability of the subject of professional sports relationships exercise this right in particular. The purpose of this article is research of the right to judicial protection of the subject of the professional sports relationships and the feasibility of exercising this right. Protection of the rights provided by the state (one of which is the right to judicial protection of rights and interests protected by law) is one of the main indicators of legal and democratic state. The right to judicial protection is an important social category that allows an individual or organization take advantage of this right. As a legal institution this right provides a remedy, unrecognized, disputed rights, freedoms or interests. But the realization of this right by the subjects of professional sports relationships is limited by the corporate standards of the sports organizations. In such circumstances, it becomes extremely urgent problem of the analysis of the essence of the right to judicial protection of members of professional sports relations, its meaning, its restriction by the rules, documents of the sports organizations. The feature of the legal regulation of sports disputes, the possibility of the individual of the professional sports relations go to court and so on, are a relatively new phenomenon in the practice of law in Ukraine, and a research in this sphere is absent practically. And as a consequence - the creation and operation an unlimited number of the sports disputes committees in the each federation of the sport in the territory of Ukraine.

Keywords:

The right to protection, sports relationship, Professional sports, Sports Federation, the court, CAS.

Постановка проблеми.

Захист наданих державою правомочностей (однією з яких є право на судовий захист прав та охоронюваних законом інтересів) – це один з головних показників правової та демократичної держави. Право на судовий

захист є важливою суспільною категорією, яка дає можливість особі скористатися таким правом. Як правовий інститут дане право забезпечує відновлення порушених, невизнаних, оспорюваних прав, свобод чи інтересів. Але реалізація даного права учасниками професійних спортивних відносин обмежується корпоративними нормами. За таких обставин стає надзвичайно актуальною проблема аналізу сутності права на судовий захист учасників професійних спортивних відносин, його змістовного навантаження, його обмеження нормами статних, регламентних документів спортивних організацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

В українській науці є окремі монографічні дослідження, присвячені праву на судовий захист: Т.М. Кучер «Право на судовий захист в порядку цивільного судочинства України» [1], Т.М. Підлубна «Право на захист цивільних прав та інтересів» [2], Я.В. П'янова «Судовий захист майнових цивільних прав» [3], але жодного дослідження права на судовий захист учасника професійних спортивних відносин.

Формулювання мети та цілей статті.

Метою статті є дослідження права на судовий захист учасника професійних спортивних відносин і можливості реалізації цього права.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Право на судовий захист – юридичний інститут як матеріального, так і процесуального права. Його процесуальна форма – це цивільні процесуальні правовідносини, які виникають у разі звернення особи до суду і передбачають межі дозволеної законом поведінки осіб, які беруть участь у справі. Зокрема, в межах цивільних процесуальних відносин визначають право на звернення до суду за судовим захистом. Матеріальний зміст цього інституту – це право на задоволення цих вимог, тобто право на судовий захист охоронюваного законом інтересу та порушеного чи оспорюваного права [4, с. 12; 5, с. 435].

Науковці виділяють два можливих напрямки реалізації права на судовий захист:

1) звернення особою до суду за захистом і фактично використання гарантованого державою права. В цьому аспекті може бути три форми судового захисту: а) звернення до державних органів (суди загальної юрисдикції та Конституційний Суд України (ЗУ «Про судоустрій і статус суддів»); б) звернення до міжнародних органів (Європейський суд з прав людини, як міжнародний судовий орган захисту прав і свобод людини в сфері Європейської конвенції (1950 р.); в) до недержавних органів – третейського суду (Закон України «Про третейські суди») за наявності укладення між сторонами третейської угоди;

2) незвернення особою за захистом, тобто небажання скористатися таким процесуальним правом, утримання її від активних дій щодо його реалізації. Тому, право на судовий захист надано та гарантоване державою, проте вибір, щодо його застосування належить особі шляхом її волевиявлення, вчинення певних дій. При незверненні до суду особа може користуватися таким способом захисту, як самозахист, передбачений статтею 19 ЦК України. В будь-якому разі право на судовий захист гарантується, це є свободою вибору, навіть якщо використані інші способи захисту. Ніхто не може обмежити особу в такому праві, оскільки воно існує незалежно від волі осіб і використаних способів захисту; гарантує захист прав, свобод чи інтересів кожній особі в разі їх порушення, оспорювання або невизнання [1, с. 21-23].

Частина 1 статті 55 Конституції України встановлює, що права і свободи людини і громадянина захищаються судом [6]. Частина перша статті 55 Конституції України містить загальну норму, яка означає право кожного звернутися до суду, якщо його права чи свободи порушені або порушуються, створено або створюються перешкоди для їх реалізації або мають місце інші ущемлення прав та свобод [7]. Відповідно до статті 124 Конституції України правосуддя в Україні здійснюється виключно судами. Делегування функцій

судів, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускаються. Юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі. Судочинство здійснюється Конституційним Судом України та судами загальної юрисдикції. Народ безпосередньо бере участь у здійсненні правосуддя через народних засідателів і присяжних. Судові рішення ухвалюються судами іменем України і є обов'язковими до виконання на всій території України.

Відповідно до ст. 3 ЦПК України кожна особа має право в порядку, встановленому ЦПК України, звернутися до суду за захистом своїх порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів. У випадках, встановлених законом, до суду можуть звертатися органи та особи, яким надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб, або державні чи суспільні інтереси. Відмова від права на звернення до суду за захистом є недійсною.

Відповідно до ч.1-2 ст. 5 ЗУ «Про судоустрій та статус суддів» правосуддя в Україні здійснюється виключно судами. Делегування функцій судів, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускається. Особи, які привласнили функції суду, несуть відповідальність, встановлену законом.

Професійний спорт – комерційний напрям діяльності у спорті, пов'язаний з підготовкою та проведенням видовищних спортивних заходів на високому організаційному рівні з метою отримання прибутку. Діяльність у професійному спорті спортсменів, тренерів та інших фахівців, яка полягає у підготовці та участі у спортивних змаганнях серед спортсменів-професіоналів і є основним джерелом їх доходів, провадиться відповідно до ЗУ «Про фізичну культуру і спорт», [Кодексу законів про працю України](#) та інших нормативно-правових актів, а також статутних та регламентних документів відповідних суб'єктів сфери фізичної культури і спорту та міжнародних спортивних організацій. (ч. 1 ст. 38 ЗУ «Про фізичну культуру і спорт»).

Отже, специфічною ознакою правовідносин, які складаються у сфері спорту буде те, що регулювання діяльності суб'єктів цих правовідносин буде відбуватись відповідно до статутних та регламентних документів спортивних організацій.

Розглянемо це більш детально на практичному прикладі.

Так, Публічне акціонерне товариство «Футбольний клуб «Металіст», згідно ст. 4 Статуту ПАТ «ФК «Металіст» є колективним членом Федерації футболу України через Харківську обласну федерацію по футболу та членом Об'єднання професіональних футбольних клубів України «Прем'єр-Ліга». Федерація футболу України, у свою чергу, є колективним членом УЄФА.

Відповідно до п.п. 4, 8 ст. 7 Статуту Харківської обласної федерації по футболу (ХОФФ) її колективні члени зобов'язані підкорятись у своїй діяльності у сфері футболу вимогам Статутів і регламентуючих документів ХОФФ (Харківської обласної федерації футболу), ФФУ (Федерації футболу України), ААФУ (Асоціація аматорського футболу України) та дотримуватись Правил гри, які встановлені Радою міжнародної футбольної асоціації; дотримуватись дисциплінарних вимог та правил спірних питань, передбачених регламентуючими документами ХОФФ, ФФУ та ААФУ.

Треба зазначити, що в Україні словосполучення – «дисциплінарні вимоги», «дисциплінарний регламент» майже окрім сфери спорту не використовуються. Серед правознавців України прийнято використовувати терміни – «дисципліна праці» – заснований на принципах моралі і закріплений в нормах права порядок взаємовідносин суб'єктів процесу суспільної праці, який виражається у свідомому і точному виконанні працівником своїх трудових обов'язків, здійсненні наданих прав та дотриманні встановлених обмежень і заборон [11, с. 680-681], та «дисциплінарна відповідальність» – це передбачений нормами трудового права особливий правовий стан суб'єктів охоронних правовідносин, який виявляється в тому, що роботодавець дає негативну оцінку протиправній поведінці працівника та реагує на неї визначеними законом примусовими

заходами [11, с. 681]. В спорті натомість дисциплінарним регламентом прийнято вважати правила поведінки, порядок взаємовідносин, але не тільки між працівником і роботодавцем, але й між організацією та її колективними членами (приклад – між ПАО «ФК «Металіст» та ХОФФ, ФФУ, між спортивним клубом та його учасниками, які можуть працювати у спортивному клубі не на підставі трудового контракту, а цивільно-правового договору, між спортивною секцією, тренером та його учнями, тощо). Дисциплінарні регламенти зазвичай встановлюють дисциплінарну відповідальність за порушення Правил Гри, інших правил, прийнятих спортивними організаціями (наприклад правил переходу спортсмена з одного клубу до іншого), тощо. Отже, можна зробити висновок, що дисциплінарні регламенти в сфері спорту не обмежуються лише сферою трудового права.

Відповідно до ст. 45 Статуту ХОФФ дисциплінарні міри покарання можуть прийматись у випадку неспортивної поведінки, невиконання Правил гри, порушення і не виконання діючого Статуту ХОФФ, регламентів, рішень і директив ХОФФ. Тільки наступні органи мають право застосовувати дисциплінарні санкції: Контрольно-дисциплінарний комітет; Апеляційний комітет. **Ніякі правові дії** (виділено авторами), що регламентуються Статутом ХОФФ, не можуть подаватись до розгляду інших органів ХОФФ та **судів** (виділено авторами). Відповідно до ст. 49 Статуту ХОФФ розгляд та рішення по всіх спірних питаннях спортивного характеру¹ в ХОФФ, які виникають між ХОФФ, членами ХОФФ, клубами, гравцями або керівниками, підпадають виключно під юрисдикцію органів здійснення футбольного правосуддя ХОФФ.

Відповідно до п. 2.4ст.. 7 Статуту Федерації футболу України (ФФУ), колективним членом якої є ХОФФ, її колективні члени повинні дотримуватися та забезпечувати дотримання всіма особами, які є їх членами:

¹ Що є спірним «спортивним» питанням не є зрозумілим. Чи відносяться сюди тільки питання щодо правил гри, або сюди будуть відноситись також питання щодо трансферу спортсменів, дисциплінарні питання, або інші правові питання – ми на це питання відповіді не знайшли. Але, враховуючи вище зазначене в Статуті ХОФФ, можна припустити, що до «спортивних» питань будуть відноситись всі правові питання.

Статуту, регламентів і рішень, ухвалених органами управління ФФУ в межах їх компетенції; Статутів, регламентних документів, директив УЄФА, ФІФА та рішення їх органів; Правил гри, прийнятих ІФАВ, а також виконання дисциплінарних санкцій відповідно до рішень органів здійснення футбольного правосуддя. Відповідно до п. 2 ст. 48 Статуту ФФУ органи здійснення футбольного правосуддя вирішують **усі внутрішні**²² (виділено авторами) спори між ФФУ, її колективними членами та іншими особами, які задіяні або працюють у футболі. Крім цього в рамках ФФУ створена Палата з вирішення спорів (ПВС ФФУ) (ст. 51 Статуту ФФУ) – незалежна, утворена згідно з вимогами ФІФА, інстанція розгляду та вирішення справ або врегулювання спорів і прийняття рішень між суб'єктами футболу у відповідності з Регламентом ФФУ зі статусу і трансферу футболістів. ПВС ФФУ має виключну компетенцію щодо вирішення спорів: між професіональними клубами та футболістами, а також між професіональними клубами та тренерами, які стосуються питань працевлаштування і контрактних спорів, що виникають із трудових правовідносин; між професіональними клубами з питань виконання трансферних зобов'язань та виплати механізму солідарності; між професіональними клубами та аматорськими клубами або дитячо-юнацькими спортивними закладами з питань виплат і обчислення компенсації за підготовку футболістів (ст. 51 Статуту ФФУ). Оскаржити рішення ПВС ФФУ можна **лише** (виділено авторами) до Апеляційного комітету (АК) ФФУ, та відповідно до п. 2 ст. 52 ФФУ рішення АК та ПВС ФФУ є остаточними та обов'язковими для виконання. Вони можуть бути оскаржені **лише** (виділено авторами) в Спортивному арбітражному суді у м. Лозанна (Швейцарія) у порядку, передбаченому цим Статутом, Дисциплінарними правилами ФФУ, Регламентом ПВС ФФУ та Кодексом CAS. Спортивний арбітражний суд (CAS) (м. Лозанна, Швейцарія) має виключну компетенцію розглядати всі спори в межах діяльності ФІФА та УЄФА, а також апеляції на рішення

²² Тобто навіть правові спори, які можуть бути розглянуті у суді?

Апеляційного комітету ФФУ, як орган останньої інстанції (ст.. 53 Статуту ФФУ).

Таким чином, ми бачимо, що члени ФФУ повинні дотримуватись правил встановлених міжнародними спортивними організаціями, наприклад такими як ФІФА (Міжнародна федерація футбольних асоціацій) або УЄФА (Європейський союз футбольних асоціацій), адже ФФУ в свою чергу є членом ФІФА та УЄФА.

А чи не обмежують ці правила абсолютне право на судовий захист, встановлене Конституцією України? З одного боку, приймаючи за основу різноджерельну теорію права, в Статутах можуть бути встановлені подібні норми-правила поведінки учасників таких правовідносин. Тим паче, що спортивні організації є членами громадських об'єднань (ліг спорту, федерацій спорту), які в свою чергу діють на території України у відповідності з Конституцією України, Законів України «Про об'єднання громадян», «Про громадські об'єднання» та «Про фізичну культуру і спорт» та інших законів та нормативно-правових актів України. А відповідно до ч. 2 ст. 8 ЗУ «Про об'єднання громадян»³ втручання державних органів та службових осіб у діяльність об'єднань громадян, так само як і втручання об'єднань громадян у діяльність державних органів, службових осіб та у діяльність інших об'єднань громадян, не допускається. Відповідно до ч. 2 ст. 22 ЗУ «Про громадські об'єднання» втручання органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб у діяльність громадських об'єднань, так само як і втручання громадських об'єднань у діяльність органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб, не допускається. Саме на підставі цих положень ВССУ зробив висновок по справі № 6-27984св12 ВССУ, в якому підтвердив, що юрисдикція судів по втручання у внутрішню діяльність об'єднань громадян (якими є спортивні організації)

³ На підставі цього Закону були створені та поки що діють деякі федерації з відповідних видів спорту

обмежується принципом невтручання будь-яких органів державної влади у внутрішню діяльність громадських організацій, що є винятково важливим фактором для вирішення спорів між громадськими організаціями, їх членами та структурними підрозділами.

Але з іншого боку є чітка норма Конституції як вищого нормативного акту, що правосуддя в Україні здійснюється виключно судами. А ПВС ФФУ не має статусу суду. І ми розглянули тільки сферу футболу. В баскетболі відповідно до Статуту Федерації баскетболу України існує комісія з правових відносин та соціального захисту (п. 4.11.4 ст.4.11 Статуту ФБУ). Крім того, відповідно до п. 3.17.2 розділу III Статуту ФБУ колективні її члени повинні визнавати юрисдикцію Спортивного арбітражного суду у м. Лозанна (Швейцарія), як це визначено у відповідних положеннях Статутів ФІБА та ФІБА-Європа. В хокеї правові спори розглядає Дисциплінарний комітет та Апеляційний комітет, тощо.

На нашу думку, задля приведення до відповідності корпоративних норм спортивних організацій Конституції України, доцільно створити окремий орган – третейський суд – з розгляду усіх спортивних спорів (цивільних, трудових, господарчих, спортивних) з усіх видів спорту. Так, вищим органом, який розглядає спори у галузі спорту є третейський суд – Спортивного арбітражного суду у м. Лозанна. Світовий досвід показує, що найбільш оптимальним способом створення третейського суду, що розглядає спори в галузі спорту, є спеціалізований спортивний некомерційний арбітражний центр, при якому і створюється третейський суд. Виходячи зі специфіки спортивних відносин, подібний спеціалізований арбітраж може існувати і функціонувати виключно всередині самої спортивної галузі. За відповідною схемою працюють практично всі відомі спеціалізовані арбітражні центри в світі, до яких слід віднести Бельгійську арбітражну комісію зі спорту (Comission Belge d'arbitrage pour lesport), Національний спортивний центр з вирішення спорів в Австралії (National Sport Dispute Center), Палата по вирішенню спорів в галузі спорту в Італії (Cameradi

Conciliazione e Arbitrato per lo Sport) тощо. На міжнародному рівні діє Міжнародна спортивна арбітражна рада (International Council of Arbitration for Sport), при якій був створений Міжнародний спортивний арбітражний суд (Court of Arbitration for Sport), який уповноважений розглядати всі спори, що виникають в галузі спорту на міжнародному рівні. Особливістю практично всіх спортивних арбітражних центрів є їх особливе місце в системі третейських судів, що обумовлюється характером справ і специфікою правовідносин, фахівцями (третейським суддям), яких необхідно залучати для вирішення спорів; підставами при вирішенні спірних питань (враховуючи слабку правову базу в галузі спорту в Україні).

Таким чином, на нашу думку, з урахуванням міжнародного досвіду є необхідним створення окремого спеціалізованого арбітражного центру – постійно діючого третейського суду.

Література:

1. Кучер Т.М. Право на судовий захист в порядку цивільного судочинства України : дис. ... канд. юрид. наук, спец.: 12.00.03 - цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право / Т. М. Кучер . – Київ : Б.в., 2009. – 199 с.
2. Підлубна Т. М. Право на захист цивільних прав та інтересів : дис. ... канд. юрид. наук, спец.: 12.00.03 - цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право / Т. М. Підлубна. – К. : НАН Укр. Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького, 2009. – 209 с.
3. П'янова Я. В. Судовий захист майнових цивільних прав : дис. ... канд. юрид. наук : 12.0. 03 - цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право / Я. В. П'янова. – Х., 2009. – 224 с.
4. Фурса С.Я. Окреме провадження у цивільному процесі України. Навчальний посібник / С.Я. Фурса - К.: Полігр.центр Київ.ун-ту ім. Тараса Шевченка. – 1999. – 309 с.
5. Цивільний процес України: академічний курс: [підручник для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл.] / [Фурса С.Я., Фурса Є.І., Гетманцев О.В. та

ін.]; за ред.С.Я. Фурси. – К.: Видавець Фурса С.Я.: КНТ, 2009. – Серія «Процесуальні науки». – 848 с.

6. Конституція України : Закон України // Відомості Верховної Ради України(ВВР), 1996. – № 30. – С. 141.

7. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадян Проценко Раїси Миколаївни, Ярошенко Поліни Петрівни та інших громадян щодо офіційного тлумачення статей 55, 64, 124 Конституції України : рішення Конституційного Суду України // Офіційний вісник України, 1998. – № 1. – С. 1.

8. Цивільно-процесуальний кодекс України : Кодекси України. // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004. – № 40 (40-42). – с. 1530

9. Про судоустрій і статус суддів : закон України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010. – № 41-42, № 43, № 44-45. – С.529.

10. Про фізичну культуру і спорт : закони України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994. – № 14. – с. 80.

11. Курс порівняльного трудового права : підручник у 2 томах / Іншин М.І., Мацюк А.Р., Соцький А.М., Щербіна В.І. / За ред.акад. А.Р. Мацюка. – 2-ге.вид., змін. і доп. – Харків : Діса плюс, 2015. – Т.2. – 744 с.

12. Про об'єднання громадян : закони України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992. – № 34. – с. 504.

13. Про громадські об'єднання : закони України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013. – № 1. – с. 2

References:

1. Kucher T.M. (2009). Pravo na sudovyi zakhyst v poriadku tsyvilnoho sudochynstva Ukrainy [The right to judicial protection in civil proceedings Ukraine]. Kyiv. B.v. 199 p. [in Ukrainian].

2. Pidlubna T. M. (2009). Pravo na zakhyst tsyvilnykh prav ta interesiv [The right to the protection of civil rights and interests] Kyiv. NAN Ukr. In-t derzhavy i prava im. V.M. Koretskoho. 209 p. [in Ukrainian].

3. Pianova Y. V. (2009). Sudovy zakhyt mainovykh tsyvilnykh prav [Judicial protection of civil rights of property]. Kharkiv. 224 p. [in Ukrainian].
4. Fursa S.I. (1999). Okreme provadzhennia u tsyvilnomu protsesi Ukrainy [Separate proceedings in civil procedure]. Kyiv. Polihr.tsentr Kyiv.un-tu im. Tarasa Shevchenka. 309 p. [in Ukrainian].
5. Fursa S.I., Fursa Y.I., Hetmantsev O.V. ta in. (2009). Tsyvilnyi protses Ukrainy [Civil Procedure Ukraine]. Kyiv. Vydavets Fursa S.I. KNT. 848 p. [in Ukrainian].
6. Konstytutsiia Ukrainy (1996). [The Constitution of Ukraine]. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. № 30. P. 141. [in Ukrainian].
7. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiinym zvernenniam hromadian Protsenko Raisy Mykolaivny, Yaroshenko Poliny Petrivny ta inshykh hromadian shchodo ofitsiinoho tлумachennia statei 55, 64, 124 Konstytutsii Ukrainy (1998). [The decision of the Constitutional Court of Ukraine in the constitutional appeal of citizens Protsenko Raisa Nikolaevna, Yaroshenko Paulina Petrovna and other citizens about official interpretation of Articles 55, 64 and 124 of the Constitution of Ukraine. Ofitsiinyi visnyk Ukrainy. № 1. P. 1. [in Ukrainian].
8. Tsyvilno-protsesualnyi kodeks Ukrainy (2004). [Civil Procedure Code of Ukraine. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. № 40 (40-42). P. 1530. [in Ukrainian].
9. Pro sudoustrii i status suddiv (2010). [On the Judicial System and Status of Judges]. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. № 41-42, № 43, № 44-45. P.529. [in Ukrainian].
10. Pro fizychnu kulturu i sport (1994). [On Physical Culture and Sport Law of Ukraine // Supreme Council of Ukraine]. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. № 14. P. 80. [in Ukrainian].
11. Inshyn M.I., Matsiuk A.R., Sotskyi A.M., Shcherbina V.I. (2015). Kurs porivnialnoho trudovoho prava [The course of comparative labor law] Kharkiv. Disa plus. T.2. 744 p. [in Ukrainian].

12. Pro obiednannia hromadian (1992). [On Public Associations].
Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. № 34. P. 504. [in Ukrainian].
13. Pro hromadski obiednannia (2013). [On Public Associations].
Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. № 1. P. 2. [in Ukrainian].